

Scanner alcohol en drugs Vlieland

Huidige situatie en richtingen voor preventie

Maart 2023

Colofon

Projectuitvoering

[Redacted]

Projectleider

[Redacted]

Advies

[Redacted]

Trimbos-instituut
Da Costakade 45
Postbus 725
3500 AS Utrecht
T: 030-297 11 00
F: 030-297 11 11

© maart 2023 Trimbos-instituut, Utrecht. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, zonder voorafgaande toestemming van het Trimbos-instituut.

Inhoud

Inleiding.....	4
1. De opzet van het onderzoek.....	5
1.1 Over de Scanner	5
1.2 Onderzoeksvragen.....	5
1.3 Onderzoeksinstrumenten.....	5
2. Resultaten: hoe staat het met alcohol- en drugsgebruik en preventie op Vlieland?	7
2.1 Alcohol- en drugsgebruik.....	7
2.2 Alcohol- en drugspreventie	14
3. Conclusies.....	21
3.1 In hoeverre is er sprake van (problematisch) alcohol- en drugsgebruik op Vlieland?	21
3.2 Welke preventieaanpak wordt door professionals en inwoners voorgesteld?	22
4. Aanbevelingen	25
Bijlagen.....	30
Bijlage 1. Overzicht gebruikte documenten deskresearch.....	30
Bijlage 2. Topiclijst interviews	31

Inleiding

De gemeente Vlieland heeft het Trimbos-instituut in december 2022 gevraagd om de stand van zaken rondom het alcohol- en drugsgebruik op het eiland in kaart te brengen en op basis daarvan een handelingsperspectief te schetsen voor een preventieve aanpak in de gemeente. De aanleiding hiervoor is dat de gemeente Vlieland in 2023 een meerjarige aanpak wil ontwikkelen op het gebied van alcohol- en drugspreventie. De opdracht hebben we uitgevoerd middels de Scanner Alcohol en Drugs, een methodiek voor kwalitatief onderzoek. De Scanner richt zich op de leeftijdscategorie 12-100 jaar. De resultaten van de Scanner geven de gemeente een beeld van het alcohol- en drugsgebruik op Vlieland en bieden de gemeente handvatten voor een mogelijke aanpak.

Voor de uitvoering van de Scanner is gekozen voor een versnelde variant. Hierdoor kon aan de wens van de gemeente worden voldaan om op korte termijn over een rapport te beschikken. Wij danken de gemeente voor haar inzet om het proces zo efficiënt als mogelijk te laten verlopen. In deze rapportage leest u over de opzet van het onderzoek (hoofdstuk 1) en de resultaten (hoofdstuk 2). Het rapport sluit af met conclusies (hoofdstuk 3) en aanbevelingen (hoofdstuk 4).

1. De opzet van het onderzoek

1.1 Over de Scanner

De Scanner is een beproefde onderzoeksmethodiek om op een kwalitatieve manier de lokale situatie rondom middelengebruik en oplossingsrichtingen in kaart te brengen. Het instrument is gebaseerd op de wetenschappelijk onderbouwde Rapid Assessment and Respons methode van de Wereldgezondheidsorganisatie.

In de Scanner voor de gemeente Vlieland is gebruik gemaakt van documentonderzoek, interviews met stakeholders, een focusgroep met jongeren (van 12 tot 16 jaar), een focusgroep met jongvolwassenen (20-27 jaar), een focusgroep met volwassenen (27-40 jaar) en een focusgroep met ouderen (65+ jaar).

1.2 Onderzoeksvragen

Met deze Scanner wordt op een kwalitatieve manier 1) de stand van zaken omtrent het gebruik van alcohol en drugs op Vlieland in kaart gebracht en 2) worden mogelijke denkrichtingen voor het opzetten van een duurzame preventieve aanpak om het alcohol- en drugsgebruik te verminderen geformuleerd. Bij de uitvoering van de Scanner staan de volgende onderzoeksvragen en bijbehorende deelvragen centraal:

1. In hoeverre is er sprake van (problematisch) alcohol- en drugsgebruik op Vlieland?
 - a. Welke informatie over alcohol- en drugsgebruik op Vlieland is er beschikbaar in bestaande onderzoeksrapporten, registraties en beleidsnota's?
 - b. Welke kennis hebben (lokale) ketenpartners over het alcohol- en drugsgebruik op Vlieland?
 - c. Wat weten jongeren, (jong)volwassenen en ouderen zelf over het alcohol- en drugsgebruik op Vlieland?
2. Welke preventieaanpak stellen ketenpartners en inwoners voor op basis van het alcohol- en drugsgebruik op Vlieland?
 - a. Hoe zou preventie van het alcohol- en drugsgebruik op Vlieland volgens de ketenpartners, jongeren, (jong)volwassenen en ouderen eruit moeten zien? En welke bijdrage kunnen de verschillende partijen leveren?

1.3 Onderzoeksinstrumenten

Deskresearch

Voor de deskresearch stelde de gemeente beleidsdocumenten en onderzoeksrapporten beschikbaar. Deskresearch heeft als doel om de beschikbare data over het alcohol- en drugsgebruik en preventie in reeds bestaande rapporten en beleidsplannen in kaart te brengen (deelvraag 1a). Dit geeft een eerste beeld van de huidige situatie rondom alcohol en drugs op het eiland. Daarnaast geeft het inzicht in welke vragen er in de interviews met stakeholders, en de focusgroepen met jongeren en (jong) volwassenen kunnen worden gesteld.

Door de gemeente Vlieland zijn verschillende documenten beschikbaar gesteld en gebruikt voor de deskresearch van deze Scanner. Het overzicht hiervan is te vinden in bijlage 1 van deze rapportage.

Interviews met professionals

Het doel van de interviews is om in kaart te brengen welke kennis professionals hebben over het alcohol- en drugsgebruik, welke aanpakken voor alcohol- en drugspreventie zij kennen op Vlieland, welke oplossingsrichtingen volgens hen zinvol zijn en welke bijdrage zij zelf kunnen leveren (deelvragen 1a tot en met 1d).

Voor de interviews is een topiclijst ontwikkeld (zie bijlage 2) op basis van de onderzoeksvragen en het documentenonderzoek. De partijen in onderstaande tabel zijn geïnterviewd. Op 20 en 21 februari 2023 zijn zes interviews afgenomen van gemiddeld een uur. Voorafgaand aan de interviews is toestemming voor opname verleend. De onderzoekers hebben de gesprekken ter plekke opgetekend en waar nodig aangevuld op basis van de audio-opnamen. De audio-opnames zijn hierna verwijderd.

Tabel 1. Interviewpartners

	Functie
Gesprek 1	Teamleider voortgezet onderwijs
Gesprek 2	Buurtsportcoach (interim)
Gesprek 3	Welzijnswerker
Gesprek 4	Politieagent
Gesprek 5	Manager thuiszorg
Gesprek 6	Huisarts

Focusgroepen

Het doel van de focusgroepen met jongeren (12-16 jaar), jongvolwassenen (20-27 jaar), volwassenen (27-40 jaar) en ouderen (65+) is om het beeld dat uit het documentenonderzoek naar voren komt te toetsen bij (jong)volwassenen. Daarnaast is het doel om in kaart te brengen hoe zij aankijken tegen het alcohol- en drugsgebruik op Vlieland en welke oplossingsrichtingen volgens hen zinvol zijn (deelvraag 1c en 1d). Hiervoor zijn topiclijsten opgesteld op basis van de onderzoeksvragen en de deskresearch. De focusgroepen vonden plaats op 20, 21 en 22 februari 2023.

De onderzoekers hebben de gesprekken ter plekke opgetekend en waar nodig aangevuld op basis van de audio-opnamen. Alle gesprekspartners gaven de onderzoekers toestemming de informatie uit de gesprekken geanonimiseerd te gebruiken voor deze rapportage. In het geval van jongeren onder de 16 jaar is toestemming gegeven door een ouder.

Triangulatie

Door de resultaten van het documentenonderzoek, de interviews en de focusgroepen bij elkaar te brengen en met elkaar te vergelijken ontstaat er een goed beeld van het alcohol- en drugsgebruik op Vlieland en de mogelijkheden voor preventie. Op basis hiervan kunnen conclusies worden getrokken. Dit wordt triangulatie van de resultaten genoemd. Met de wetenschappelijke inzichten en kennis van dit moment worden op basis van de conclusies door het projectteam aanbevelingen gedaan voor drugspreventie aan de gemeente.

2. Resultaten: hoe staat het met alcohol- en drugsgebruik en preventie op Vlieland?

2.1 Alcohol- en drugsgebruik

Voor het in kaart brengen van het alcohol- en drugsgebruik op Vlieland hebben we gebruik gemaakt van bestaande registraties en cijfers, gesprekken met professionals en de focusgroepen met inwoners van het eiland. Een overzicht van gebruikte bronnen is te vinden in bijlage 1.

Volwassenen en ouderen

Uit de beschikbare registraties en cijfers valt het volgende op te maken:

- Uit de GGD Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen (V&O) 18-64 jaar (1) blijkt dat overmatig¹ en zwaar² drinken significant vaker voorkomt onder volwassenen van de Waddeneilanden dan onder inwoners van heel Friesland. Waarbij het gebruik in Friesland al hoger ligt ten opzichte van de rest van [Nederland](#)³. Ook het recente cannabisgebruik (laatste vier weken) ligt significant hoger. Uit de GGD Gezondheidsmonitor V&O 65+ (2) blijkt dat overmatig drinken onder ouderen op de Waddeneilanden eveneens significant vaker voorkomt dan onder inwoners uit heel Friesland. Er bestaat geen separaat beeld voor Vlieland. Zie tabel 2.

Tabel 2. Alcohol- en drugsgebruik volwassenen Friesland en de Waddeneilanden (2020)

Alcohol en drugs	Friesland 18-64	Waddeneilanden 18-64	Nederland* 18-64	Friesland 65+	Waddeneilanden 65+
Overmatig drinken	18%	26%	6,9%	16%	21%
Zwaar drinken	11%	16%	7,7%	5%	6%
Ooit cannabis	25%	28%	22,9%	-	-
Recent cannabis	4%	7%	4,9%	-	-
Ooit harddrugs	10%	13%	Xtc: 9,7% Cocaïne: 5,4% Amfetamine: 4,5%	-	-
Ooit lachgas	11%	11%	7,4%	-	-

*Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor CBS i.s.m. RIVM en Trimbos-instituut (2020)

Scholieren

- Uit de Jeugdgezondheidsmonitor 2019 (3) van de GGD blijkt dat bijna 40% van de schoolgaande jeugd op de Waddeneilanden recent alcohol heeft gedronken. Een kwart van de schoolgaande jeugd dronk recent vijf glazen of meer op één avond en 20% van de jongeren is de afgelopen vier weken dronken geweest. Er zijn geen significante verschillen met de schoolgaande jeugd uit heel Friesland. Het alcoholgebruik in Friesland en op de Wadden ligt hoger dan het [gebruik onder jongeren in heel Nederland](#) (RIVM Gezondheidsmonitor Jeugd 2019). Zie tabel 3.

¹ Overmatig drinken: meer dan 21 glazen per week voor mannen en meer dan 14 glazen voor vrouwen

² Zwaar drinken: minstens 1 keer per week 6 glazen of meer (mannen) of 4 glazen (vrouwen)

³ In 2019 was het percentage 'zwaar' drinken en 'overmatig' drinken 8,5% onder Nederlandse volwassenen. 79,1% van de volwassen Nederlanders drinkt alcohol. [Volgens de WHO](#) is geen enkel niveau van alcoholgebruik veilig voor de gezondheid.

- Het gebruik van cannabis onder de schoolgaande jeugd van de Waddeneilanden ligt significant lager dan het gebruik in die groep in heel Friesland. Het gebruik van harddrugs op de Wadden is iets lager dan in heel Friesland, maar niet significant. Het betreft gemiddelde cijfers over de hele leeftijdsgroep; het gebruik van alcohol en drugs onder 12-14-jarigen is lager dan in de groep 15-tot 18-jarigen (4). Zie tabel 3.

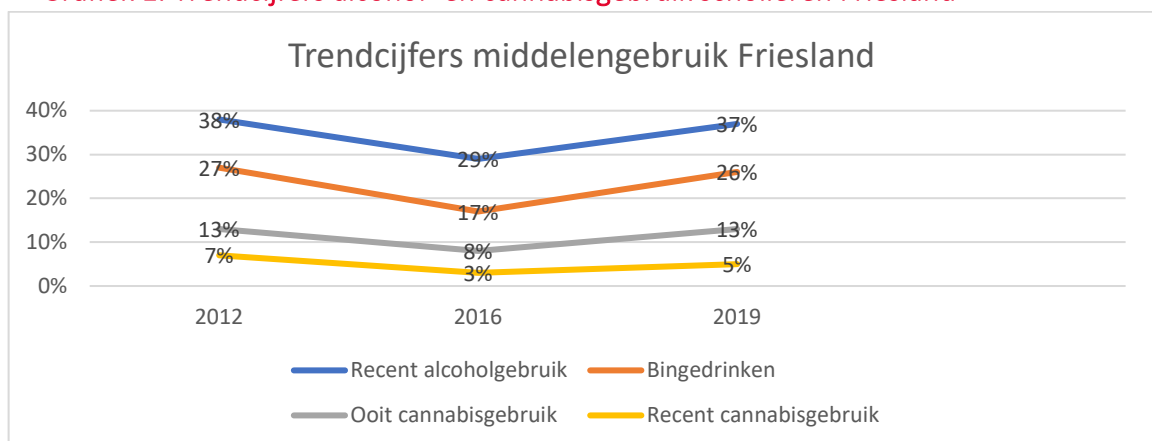
Tabel 3. Alcohol en drugsgebruik scholieren Friesland en de Waddeneilanden (2019)

Alcohol en drugsgebruik klas 2 en 4 VO	Friesland	Waddeneilanden	Nederland*
Ooit alcohol gedronken: heel glas of meer	41%	42%	46,6%
Alcohol gedronken: slokjes/heel glas of meer (laatste 4 weken)	37%	38%	26,2%
Bingedrinken: 5 of meer drankjes per gelegenheid (laatste 4 weken)	26%	27%	18,5%
Ooit aangeschoten of dronken geweest	34%	34%	25%
Ooit cannabis gebruikt	20%	20%	10,4%
Recent cannabis gebruikt (laatste 4 weken)	13%	7%	5,3%
Ooit harddrugs gebruikt	5%	1%	XTC: 1,7% Cocaïne: 1,1% Amfetamine: 1,2%
Recent harddrugs gebruikt (laatste 4 weken)	7%	3%	XTC: 0,8% Cocaïne: 0,6% Amfetamine: 0,7%
Ooit lachgas gebruikt	3%	2%	9,9%
Recent lachgas gebruikt (laatste 4 weken)	2%	1%	3%

*Peilstationsonderzoek Scholieren/Leefstijlmonitor/HBSC, 2019

- Uit de trendcijfers over middelengebruik onder Friese scholieren tussen 2012 en 2019 blijkt dat tussen 2012 en 2016 een daling plaats vond van het alcohol- en cannabisgebruik onder jongeren, maar dat het gebruik in 2019 weer op het niveau is van 2012 (3, 4). Zie grafiek 1.

Grafiek 1. Trendcijfers alcohol- en cannabisgebruik scholieren Friesland

Jongeren en alcoholgebruik

Uit de interviews met professionals en de focusgroepen met inwoners blijkt dat jongeren op Vlieland opgroeien in een alcoholrijke omgeving. Op Vlieland is veel horeca en toerisme, sectoren waarin een groot deel van de ouders werkzaam is. Daarnaast wordt bij activiteiten en thuis vaak alcohol gedronken in aanwezigheid van minderjarige kinderen. Veel jongeren komen zo al vroeg in aanraking met alcohol en beginnen dan ook al rond hun 13^e of 14^e met alcohol drinken. Een deel van de jongeren krijgt de eerste alcohol thuis aangeboden, andere jongeren komen hier zelf aan via oudere vrienden/kennissen. Er lijken tussen ouders en kinderen niet of nauwelijks afspraken te worden gemaakt over het drinken van alcohol. En net als in de andere Nederlandse gemeenten lijken er tussen ouders onderling ook geen afspraken te worden gemaakt dat jongeren tot hun 18^e niet bij hen thuis mogen drinken. Hierdoor is het ook mogelijk dat jongeren bij vrienden thuis kunnen drinken.

Uit de cijfers van de GGD blijkt dat 42% van de jongeren uit klas 2 en 4 van het voortgezet onderwijs van de Waddeneilanden al eens alcohol heeft gedronken, en meer dan een kwart van de jongeren ook binge drinkt. Inwoners en professionals bevestigen dit beeld in de gesprekken. Een groot deel van de jongeren drinkt volgens alcohol voor hun 18^e. Dit gebeurt in de thuissituatie, op openbare plekken, maar soms ook in horecagelegenheden. Hoewel jongeren onder de 18 niet bij (alle) horecagelegenheden 's avonds of 's nachts naar binnen mogen, komen zij soms toch binnen. Dit gebeurt niet altijd, en niet bij elke horecagelegenheid. De leeftijdsgrens wordt volgens de respondenten wisselend nageleefd. Vanwege de drukte in de zomerperiode zien de respondenten dat de naleving van de leeftijdsgrens minder is dan tijdens de winterperiode.

Uit de interviews blijkt dat jongeren vanaf ongeveer hun 16^e alcoholgebruik interessanter gaan vinden. Dit is ook de leeftijdsgroep waarvoor volgens de respondenten weinig alternatieve vrijetijdsbesteding is en dat zij alcohol interessanter gaan vinden. Daarnaast geeft een deel van de respondenten aan dat deze groep vroeger wel in de kroeg mocht komen en op die manier kon leren 'verantwoord alcohol te drinken'⁴.

Sinds de ophoging van de leeftijdsgrens van 16 naar 18 jaar is er volgens een aantal respondenten een gat ontstaan in activiteiten/gelegenheden waar de jeugd tussen 16 en 18 terecht kan, en vindt het drinken meer plaats zonder toezicht. Zo hangen jongeren tot laat op straat en rond kroegen, of op andere plekken op het eiland. Wanneer een alcoholvrije activiteit wordt georganiseerd zorgen volgens enkele respondenten de jongeren zelf en/of hun ouders dat er alsnog alcohol beschikbaar is.

Jongeren vanaf 16 jaar drinken volgens enkele respondenten meerdere avonden per week drie of meer alcoholische dranken. Verjaardagen van 16-jarigen worden al gevierd met bier, ook al is de leeftijdsgrens 18 jaar. Sommigen gaan vanaf hun 16e jaar al veel verder dan een aantal biertjes op de avond; meerdere avonden 'tot het gaatje' volgens een respondent. Hiermee kan een deel van de jongeren op Vlieland al gecategoriseerd worden als overmatige drinkers.

De school en de schoolomgeving is wel een alcoholvrije omgeving. Zo wordt er bij de Vliering in de Jutter geen alcohol geschonken en is er bij (eindexamen)feestjes geen alcohol (meer) beschikbaar. Jongeren geven wel aan dat de Vliering te weinig open is en dat het niet voor alle leeftijden passende vrijetijdsbesteding biedt. Jongeren zijn buiten de schooltijd daarom vaker op andere plekken op het eiland. Er is behoefte onder jongeren voor een eigen plek, al dan niet met activiteiten.

⁴ Uit [onderzoek](#) blijkt dat 'verantwoord leren drinken' geen verstandige keuze is, en NIX18 wel.

Jongvolwassenen en alcoholgebruik

Het alcoholgebruik onder jongvolwassenen (18-27 jaar) is groot op Vlieland. Er is sprake van overmatige of zware drinkpatronen onder bepaalde groepen jongvolwassenen op het eiland: medewerkers in de horeca, uitgaanders en jongvolwassenen die deelnemen aan activiteiten waar alcohol bij wordt geschonken vertonen overmatige of zware drankpatronen. Het gaat hier zowel om de eilanders, de tijdelijke horecamedewerkers als om de badgasten. Voor deze groepen hoort het drinken bij alle activiteiten, en is het moeilijk om niet te drinken in de groep. Ze drinken op meerdere avonden per week een flink aantal glazen alcohol. Een respondent zegt hierover dat als je met 10 jongens uit gaat betekent dat 10 rondjes en dus 10 biertjes op één avond.

Badgasten

In de zomer wordt volgens de meeste respondenten meer alcohol gedronken dan in de winter. Dit geldt zowel voor bezoekers van het eiland (badgasten) als voor de eilanders zelf. Badgasten komen naar het eiland om vakantie te vieren. Bij het vakantie vieren hoort voor meerdere badgasten ook dat zij flink drinken en dat sommigen 'helemaal los gaan'. De badgasten drinken op het strand, in de horeca en op de camping. Er is volgens de bewoners alleen sprake van overlast door het alcoholgebruik (mogelijk in combinatie met drugs) wanneer het komt tot vechten tussen eilanders en badgasten. In de zomers komt dit een aantal keer in het seizoen voor, maar niet wekelijks.

Horecamedewerkers

De meest genoemde groep als het gaat om fors alcoholgebruik zijn de horecamedewerkers. Het gaat hierbij zowel om de eilanderjongvolwassenen als de medewerkers die tijdelijk op Vlieland komen werken. De redenen die hiervoor genoemd worden zijn dat deze jongvolwassenen vooral veel en hard moeten werken en naast het werken weinig te doen hebben. De tijdelijke medewerkers wonen in personeelshuizen waar buitenwerktijd ook flink wordt gedronken en drugs worden gebruikt. Op het gebruik in de personeelshuizen is geen (formeel) toezicht mogelijk. Onder de respondenten zijn er zorgen over het zware alcoholgebruik door deze groep jongvolwassenen.

Volwassenen en alcoholgebruik

Het beeld dat uit de volwassenenmonitor naar voren komt dat er onder de inwoners van de Waddeneilanden meer volwassenen zijn met een overmatig/zwaar drankpatroon, wordt ook bevestigd in de gesprekken met de respondenten. Een groot deel van de volwassenen is werkzaam in de horeca en de toerimesector, wat alcoholrijke omgevingen zijn. Daarnaast wordt er door volwassenen ook tijdens of bij andere activiteiten alcohol gedronken. Zo wordt er na afloop van het sporten gedronken of tijdens activiteiten die worden georganiseerd op het eiland. Een deel van de volwassenen gaat (ook) naar de kroeg of de discotheek, een ander deel drinkt daarnaast voornamelijk thuis. Meerdere avonden per week één of meerdere alcoholische dranken wordt als een normaal drankpatroon beschouwd op het eiland. Het wordt volgens enkele respondenten pas veel als iedere avond meerdere (minimaal 4-5) alcoholische drankjes worden genuttigd. Volgens de definities zijn dit overmatige drankpatronen.

Er is echter ook een groep volwassenen die zich meer bezighoudt met een gezonde leefstijl en in dat kader ook matig is met alcohol. Deze groep volwassenen drinkt ook minder of niet wanneer hun eigen of andere kinderen in de buurt zijn. Dit geldt echter zeker niet voor alle volwassenen en het drinken van alcohol gebeurt dan ook vaak wel wanneer er kinderen in de buurt zijn. En zoals de posters in het gemeentehuis en in de Vliestroom aangeven: 'Zien drinken, doet drinken'.

Ouderen (65+) en alcoholgebruik

Een grote groep ouderen op het eiland drinkt ook regelmatig alcohol 'voor de gezelligheid'. Bij activiteiten die voor (en door) ouderen wordt georganiseerd is ook alcohol aanwezig is. Zo gaat bijvoorbeeld het bridgen gepaard met een aantal biertjes, en willen meerdere ouderen de maaltijd bij de Vliestroom alleen daar komen nuttigen wanneer er ook een wijntje bij gedronken mag worden. Zo lijkt het alcoholgebruik tijdens de hele levensloop vanaf een jaar of 14 onderdeel te zijn van het leven op Vlieland. Bij sommige ouderen gaat dit gepaard met alcoholisme, maar bij een grote groep ouderen is eerder sprake van een patroon van overmatig alcoholgebruik. Dagelijks 2 tot 3 drankjes noemen de ouderen een normaal drinkpatroon. Te veel noemt iemand het als er dagelijks 7-8 pilsjes doorheen gaan. Er zijn nog zeker ouderen die ook naar de horeca gaan om te drinken, maar over het algemeen drinken ouderen thuis. Hierdoor is er minder zicht op het alcoholgebruik van ouderen en is er ook sprake van verborgen alcoholgebruik. Waar bij andere leeftijdsgroepen de groepsdruk om te drinken zeker aanwezig is, lijkt die er bij ouderen niet of minder te zijn.

Drugsgebruik

Het beeld onder de respondenten is dat het drugsgebruik de afgelopen 10 jaar is toegenomen. Onder jongeren komt dit beeld niet terug uit de cijfers en lijkt het gebruik van cannabis constant (na een lichte daling in 2016). Op basis van eigen observatie en via verhalen constateren de respondenten dat het gebruik van cannabis voorkomt onder jongeren, jongvolwassenen en volwassenen. Het gebruik van harddrugs als cocaïne en speed komt volgens de respondenten vooral voor onder badgasten, uitgaanders en horecamedewerkers. Dan gaat het om jongvolwassenen en volwassenen. De drugs komen op verschillende manieren op het eiland. Dit kan doordat eilanders zelf de drugs aan wal gaan halen, via de post of via dealers op het eiland. Daarnaast zouden er tuinen zijn van inwoners waar aardig wat wietplanten in staan.

Het vaakst genoemd is het drugsgebruik in personeelshuizen en voor-, tijdens en na het uitgaan. Een respondent geeft aan dat in personeelshuizen door het merendeel 'veel en dagelijks' wordt gebruikt. Een respondent zegt dat 30-40% van iedereen op het eiland minstens eens in het halfjaar drugs gebruikt. Dit beeld wordt niet bevestigd in de andere gesprekken, wel dat er meer wordt gebruikt dan elders in Nederland. Tijdens festivals en wanneer badgasten vakantie komen vieren op het eiland neemt het drugsgebruik toe.

Door respondenten genoemde redenen om drugs te (gaan) gebruiken zijn om het zware werk vol te houden. Bij de seizoensmedewerkers zou daarnaast verveling een rol spelen. Mogelijk gebruikten zij ook al drugs voordat ze op Vlieland waren en hebben zij dit patroon voortgezet op het eiland. Voor badgasten gelden deze redenen niet, zij gebruiken het voor het plezier. Tijdens het uitgaan komt drugsgebruik regelmatig voor, dan gaat het met name om cocaïne en pillen.

Het gebruik van cannabis vindt op andere locaties plaats dan het gebruik van harddrugs. Dit vindt meer thuis plaats of op hangplekken op het eiland. De cannabisgebruikers zijn veelal ook een andere groep dan de overmatige alcoholgebruikers en de gebruikers van harddrugs. Ook al zijn er ook cannabisgebruikers die daarbij regelmatig alcohol drinken.

Problemen door alcohol en drugs

Er is een duidelijk verschil tussen deelnemers aan de focusgroepen en de professionals bij het beantwoorden van de vraag of het alcohol- en drugsgebruik als problematisch wordt beschouwd. Voor de meeste deelnemers aan de focusgroepen en een enkele professional is er pas sprake van

problemen door alcohol (en drugs) wanneer dit echt overlast en/of andere incidenten veroorzaakt. Een aantal andere professionals constateert echter dat het alcoholgebruik (te) hoog is en dat dit de oorzaak kan zijn van problematiek nu en in de toekomst. Door zowel professionals als inwoners wordt een aantal specifieke alcohol- en druggerelateerde problemen genoemd:

Overlast en incidenten

De meeste deelnemers uit de focusgroepen zien alcohol en drugs pas als een probleem wanneer er sprake is van overlast. Hierbij worden voorbeelden gegeven van vechtpartijen tijdens of na het uitgaan in de horeca en op het strand, zowel tussen badgasten en eilanders, als onderling. In de zomer neemt volgens hen de kans op overlast en incidenten dan ook toe vanwege het grotere alcoholgebruik en de toename van het aantal badgasten op het eiland. Daarnaast was er meer sprake van overlast door alcohol en drugs tijdens de coronajaren, omdat er toen niets te doen was voor de jongeren en jongvolwassenen. Jongvolwassenen kunnen sinds het einde van de coronamaatregelen weer terecht in de horeca. Uit de gesprekken komt naar voren dat er vooral een groepje jongvolwassenen is die overmatig alcohol gebruikt en vaker betrokken is bij incidenten tijdens het uitgaan.

Problematisch alcoholgebruik en impact op het gezin

De geïnterviewde inwoners en professionals kennen wel een aantal mensen die kampen met een alcoholverslaving en/of die heel moeilijk maat kunnen houden als het gaat om het gebruik van alcohol. Daarnaast kennen meerdere professionals ook ouders die (te) veel alcohol drinken, waarbij dit ook een negatieve invloed heeft op de rest van het gezin. Zo zien minderjarige kinderen hun ouder(s) veel alcohol drinken en zien sommige kinderen ook de nadelige gevolgen die alcoholgebruik kan hebben.

Alcohol drinken wordt als te normaal gezien

Op Vlieland is het gebruik van alcohol net zo ingeburgerd als een kop koffie, zo geeft een respondent aan: “alcohol hoort er bij, net als een kop koffie”. Vooral inwoners tot 27 jaar zien weinig problemen als het gaat om de gevolgen van alcoholgebruik. Er is volgens hen hooguit sprake van enkele incidenten. Volgens professionals en volwassenen is het drankgebruik wel (te) hoog. Volwassenen, ouderen en professionals maken zich meer zorgen over de gevolgen van het alcoholgebruik. Dan gaat het met name over verslavingen, overlast en gezinsproblematiek als gevolg van het overmatig alcoholgebruik door (één van de) ouders. Een aantal professionals noemden de gevolgen voor de gezondheid ook. Volgens de respondenten drinken veel inwoners wel veel alcohol, maar weten zij toch nog te functioneren.

Problemen door drugs

Het gebruik van drugs wordt minder als ‘normaal’ gezien dan alcoholgebruik, dat geldt vooral voor harddrugs. Een aantal inwoners die we spraken liet weten het gebruik van cannabis wel net zo ‘normaal’ te vinden als het gebruik van alcohol. Voor drugs geldt in het algemeen, net als voor alcohol, dat het volgens de meeste respondenten pas als een probleem voor de gemeenschap wordt gezien wanneer er sprake is van overlast.

Het gebruik van drugs (in combinatie met alcohol) door (tijdelijke) horecamedewerkers leidt tot problemen op het werk. Zo komt het voor dat horecamedewerkers de volgende ochtend niet op tijd op hun werk verschijnen. Volgens de respondenten komt dit doordat zij de vorige avond middelen hebben gebruikt. Dit hebben zij via via gehoord, daardoor is niet altijd duidelijk welke middelen zij

dan hebben gebruikt. Vanwege het schrijnende tekort aan personeel heeft dit echter weinig gevolgen voor de medewerkers.

2.2 Alcohol- en drugspreventie

Om in te zetten op alcohol- en drugspreventie zijn in de bestaande beleidsdocumenten al een aantal maatregelen opgenomen die kunnen bijdragen aan het verminderen van alcohol- en drugsgebruik. Daarnaast hebben professionals en inwoners van het eiland in de focusgroepen nog aanvullende preventieve maatregelen genoemd.

Aanknopingspunten voor preventie in de beleidstukken

Preventie en handhaving

In de nota Gezondheidsbeleid Friese Waddeneilanden 2022-2025 en het Preventie- en handavingsplan staan enkele speerpunten en ambities opgenomen met betrekking tot het middelengebruik van de eilanden. Deze bieden aanknopingspunten voor een alcohol- en drugspreventieplan voor Vlieland.

De **nota Gezondheidsbeleid Friese Waddeneilanden 2022-2025** kent twee speerpunten die direct betrekking hebben op middelengebruik onder jongeren. De speerpunten zijn:

1. Het voorkomen van alcohol- en drugsgebruik onder minderjarige jongeren
2. Voorkomen en bestrijden van overmatig alcoholgebruik en drugsgebruik door jongeren tussen de 18 en 24 jaar (ook wel 'uitgaanders' genoemd)

Om dit te bereiken stelt de nota dat gemeenten aan zet zijn om voor een veilige en gezonde leefomgeving te zorgen. Daarnaast worden ouders en verzorgers in de nota genoemd als intermediaire doelgroep.

Wat betreft ouderen staan in de nota onder de noemer *Gezond ouder* doelstellingen die gerelateerd zijn aan alcoholgebruik, maar die relatie wordt niet expliciet benoemd:

1. Het bevorderen van een gezonde leefstijl en meer bewegen
2. Het ontwikkelen van een gezamenlijke aanpak vroegsignalering (van gezondheidsproblemen).

In de nota staan nog andere speerpunten genoemd die een relatie kunnen hebben met middelengebruik: *Gezond gewicht* en *Mentale gezondheid*. De relatie met middelengebruik wordt ook hier niet expliciet genoemd.

In de nota staan verder diverse programma's die al ingezet worden en die zich ook richten op bepaalde aspecten van middelengebruik:

- NIX18 (naleving van de leeftijdsgrens)
- Nuchtere Fries (samenwerking van Friese gemeenten rond alcohol- en drugsgebruik jeugd)
- Friese Preventieaanpak (GGD Fryslân en Friese gemeenten streven naar meer gezonde en vitale jaren voor iedereen; Nuchtere Fries is onderdeel van deze aanpak)

Ook wordt mogelijke deelname genoemd aan

- Het IJslands preventie model, tegenwoordig OKO – Opgroeien in een Kansrijke Omgeving. Dit richt zich op het versterken van beschermende factoren in de fysieke en sociale omgeving van kinderen waardoor de kans op (problematisch) middelengebruik afneemt.

Concrete voornemens en stappen van de gemeente Vlieland noemt de nota niet; daarvoor verwijst men naar de uitvoeringsplannen die niet in ons bezit zijn.

Als bijlage 2 is aan de nota Gezondheidsbeleid het **Preventie- en handhavingsplan Alcohol De Friese Wadden 2022-2025** toegevoegd.

Het Preventie- en handhavingsplan Alcohol is een op basis van de Alcoholwet verplichte opgave voor gemeenten. In het Preventie- en handhavingsplan formuleren zij doelstellingen en activiteiten op het gebied van zowel preventie als handhaving om de naleving van de alcoholwetgeving te bevorderen.

Het preventie- en handhavingsbeleid van de Friese Wadden heeft de volgende doelstellingen:

- Gebruikers, verstrekkers en andere betrokkenen bewust maken van de nadelige gevolgen van alcoholgebruik, met name voor jongeren.
- Verstrekkers ertoe bewegen om op verantwoorde en rechtmatige wijze alcohol te (laten) verstrekken.
- Gebruikers en andere betrokkenen ertoe bewegen het alcoholgebruik door jongeren te beperken of te voorkomen.

In het Preventie- en handhavingsplan is geen handhavingsdoelstelling opgenomen. Wel staat benoemd dat in 2030 een 100% naleving behaald moet worden. In het plan wordt met name het toezicht en handhavingsregime uitgewerkt. Zo wordt beschreven dat toezicht en handhaving gericht is op alle alcoholverstrekkers maar dat er speciale aandacht zal zijn voor hotspots: locaties waar veel jongeren komen of waar eerder sprake was van slechte naleving. In het plan worden verschillende vormen van controle beschreven, zoals basiscontrole, thematische controles op bijvoorbeeld leeftijdsgrens of dronkenschap bij bedrijven met een DHW-vergunning of toezicht in de openbare ruimte. Gemeenten kunnen hier volgens het plan een keuze in maken op basis van de lokale situatie. Voor preventie verwijst men naar de nota Gezondheidsbeleid.

Sport en bewegen

De gemeente Vlieland investeert sterk in sport en bewegen. In drie nota's worden plannen ontvouwd: het Sportakkoord Vlieland 2020, het Sport- en beweegbeleid 2022-2027 en het activiteitenplan beweegteam Vlieland 2022.

In het **Sportakkoord Vlieland 2020** koersen 15 verenigingen op initiatief van de gemeente, Sportcentrum Flidunen, Tennisclub Vlieland en manege De Seeruyter gezamenlijk aan op een positieve sportcultuur, voor zowel eilandbewoners als badgasten, met onder meer aandacht voor een gezonde leefstijl waaronder alcoholvermindering, gezond eten en een gezonde sportkantine. Afgesproken is dat sportaanbieders zich hiervoor actief inzetten. Trainers van verenigingen krijgen scholing in het ontwikkelen van een positieve sportcultuur. Van bestuurders, trainers, begeleiders en ouders wordt gevraagd de boodschap mee uit te dragen en ook wordt gekeken hoe bezoekers van sportwedstrijden een bijdrage kunnen leveren.

De ambitie was eind 2021 met de sportverenigingen in samenwerking met het JOGG-Teamfit gezamenlijke afspraken en gedragsregels te hebben gemaakt met betrekking tot roken en alcohol, eventueel later ook met betrekking tot drugs.

In het **Sport en beweegbeleid 2022-2027** kiest de gemeente een viertal thema's die de komende jaren centraal zullen staan:

1. Een inclusieve en positieve sport- en beweegcultuur
2. Een gevarieerd en aantrekkelijk sportaanbod
3. Professionele en duurzame infrastructuur
4. Activiteiten voor mensen met afstand tot sport ter bevordering van veilige blijvende sportbeoefening.

Bij de toelichting en voorgenomen activiteiten komt het onderwerp alcohol (en drugs) niet terug. Onder thema 1 zijn wel enkele onderwerpen genoemd die een ingang kunnen bieden voor maatregelen op het gebied van alcohol zoals

- Het stimuleren van een vitale organisatie waarbij voldoende beweging en gezonde voeding centraal staan
- Het instellen van rookvrije zones rond sportaccommodaties en -evenementen
- Gesprekken met alle betrokken partijen over hoe een positieve sportcultuur nagestreefd kan worden.

Ook wordt bij het schetsen van de kaders voor het beleid verwezen naar het feit dat de Friese Wadden hun sport- en beweegbeleid ondergebracht hebben in het gezamenlijke gezondheidsbeleid. Daarin is alcoholmatiging wel expliciet een onderwerp (zie hierboven).

Het **Activiteitenplan Bewegteam Vlieland 2023** beschrijft activiteiten die kunnen bijdragen aan het realiseren van de doelen van de nota Sport en beweegbeleid 2022-2027:

- Zo verwacht het jeugd- en jongerenwerk/de Buurtsportcoach 80% van de groep 12- tot 18-jarigen te bereiken over thema's als gezonde voeding/beweging en/of het tegengaan van drank-/drugsgebruik. De bedoeling is bewustwording bij de jongeren te vergroten en een gezonde leefstijl te bevorderen. De rol van de buurtsportcoach hierbij is aanjager, verbinder en signaleerder.
- Verder worden niet expliciet activiteiten op het gebied van alcoholbeleid genoemd maar er zijn verschillende activiteiten die aanknopingspunten bieden: zo kan bij valpreventie en veilig fietsen voor ouderen de rol van alcoholgebruik op de stabiliteit benoemd worden en zou bij het dit jaar door Vlieland te organiseren Waddentoernooi voor volwassenen een alcoholbeleid geformuleerd kunnen worden.

Preventie volgens de respondenten

Zowel met de professionals als met de inwoners is besproken welke preventieactiviteiten rond alcohol en drugs zij kennen op het eiland, of welke zij uitvoeren in het geval van de professionals. Ook vroegen we hen naar aanvullende ideeën.

Ouders

Dat ouders een rol zouden kunnen hebben bij het leren omgaan met alcohol (en drugs) door hun kinderen, wordt eigenlijk door alle geïnterviewden gezien. Al betwijfelen ze het of ouders die rol op zich nemen op dit moment. Daar wordt door sommigen bovendien bij gezegd dat niet alle ouders het nut daar van zullen zien en er mogelijk ook weerstand tegen hebben. Anderzijds zijn er zeker ook ouders die ervoor open zullen staan, met name ouders van nu nog jonge kinderen. Voorlichting aan ouders over de risico's van alcohol en over 'alcoholopvoeding' zou volgens de meeste respondenten nuttig zijn. De school zou hierin een rol kunnen spelen maar ook een van de professionals geeft aan daarbij betrokken te kunnen worden.

Onderwijs

De school wordt in de interviews en groepsgesprekken veel genoemd als plaats waar preventie kan plaatsvinden, zowel gericht op leerlingen als op ouders. Dit kan ook het gesprek over alcohol (en drugs) tussen ouder en kind stimuleren. De school zou hierin samenwerking met andere partijen kunnen zoeken.

In het voortgezet onderwijs is nu al wel enige aandacht voor alcohol- en drugspreventie in sommige lessen. En bij sociaal emotionele vaardigheidstraining is het omgaan met groepsdruk een onderwerp

dat besproken wordt. De school zelf is een alcoholvrije omgeving: er wordt geen alcohol geschonken. Ouderavonden over de risico's van alcohol en drugs of alcoholopvoeding worden niet gegeven. Wel zal er individueel contact met een ouder van een kind kunnen zijn als daar aanleiding voor is. Dit soort dingen aankaarten ligt wel gevoelig op het eiland. De bewoners zien het als bemoeienis van buitenaf en dat wordt vaak niet gewaardeerd.

Sport

Sportaccommodatie de Flidunen (waarvan ook de voetbalclub gebruik maakt) en de tennisclub beschikken over een eigen kantine. Er wordt na 15 of 16 uur alcohol geschonken. De leeftijdsgrens wordt volgens enkele respondenten nageleefd. Volgens velen wordt er door volwassenen flink gedronken na het sporten en bij toernooien – die soms ook voor toeristen opengesteld worden. Een belemmering voor alcoholmatiging via de sportkantines is volgens sommigen dat de sportverenigingen afhankelijk zijn van de inkomsten uit de alcoholverkoop.

Wat de sport verder kan bieden op het gebied van preventie ligt volgens veel respondenten vooral op het gebied van een groter activiteitenaanbod, en ruimere openingstijden. Er wordt ook geopperd dat sporten voor iedereen mogelijk moet zijn maar dat de kosten voor sommige een belemmering voor deelname vormen. Verschillende respondenten noemen de Rookvrije Generatie, die ervoor gezorgd heeft dat de terreinen van de sportvereniging rookvrij zijn. Ze zien het als voorbeeld van een campagne die ondanks aanvankelijke weerstand toch is opgevolgd. Het idee van een gezonde generatie zou doorgetrokken kunnen worden naar alcohol – of leefstijl in het algemeen.

Horeca

Het beeld over naleving van de alcoholwetgeving door de horeca is niet heel duidelijk geworden. Enkele gesprekspartners geven aan dat de leeftijdsgrens van niet schenken onder de 18 jaar wordt nageleefd maar anderen zeggen dat dit op zijn minst niet consequent gebeurt. Op de vraag of door geschonken wordt aan mensen die duidelijk onder invloed zijn, zegt iemand dat mensen die het erg bont maken, er uit worden gezet, ook zou soms een kroegverbod worden opgelegd. In andere gevallen zal het weigeren van drank of het uit de kroeg zetten op veel weerstand en tegenwerking stuiten zeggen sommige respondenten. Een aantal denkt dat het naleven van de alcoholwetgeving beter zal gaan als partijen hier gezamenlijk afspraken over maken (gemeente, politie, horeca en horecabeveiliging).

Andere maatregelen die kunnen bijdragen aan preventie in de horeca zijn volgens geïnterviewden: alcohol- en drugsvoorlichting voor de horeca, en het uitbreiden van het aanbod aan aantrekkelijke alcoholvrije dranken. Ook suggereren enkele respondenten dat horecaondernemers meer oog zouden moeten hebben voor het welzijn van hun medewerkers. Het middelengebruik onder deze groep is hoog, de werkdagen (te) lang (personeelstekort) en er is buiten werktijden weinig te doen voor het (tijdelijke) horecapersoneel (zie ook bij vrije tijd). Een extra argument hiervoor is dat mensen geregeld te laat of niet fit en zelfs nog onder invloed op hun werk verschijnen. Wat de horeca er mogelijk van weerhoudt om meer aan preventie te doen, is het gebrek aan controle op naleving en het feit dat alcoholverkoop het verdienmodel is. Preventie zou daarom niet in het belang van de horeca zijn.

Toezicht en handhaving

De boa op Vlieland richt zich volgens de respondenten niet op nalevingscontrole van de alcoholwetgeving. De politie – die geen wettelijke taak heeft in deze controles - onderhoudt contact met de horeca en is oproepbaar bij incidenten. Volgens sommigen gaat dat naar tevredenheid,

anderen zijn kritischer en vinden dat er soms strenger opgetreden zou kunnen worden. Ook wordt de aanrijtijd soms lang gevonden, als er alleen piketdienst is. De politie is bekend met de hangplekken waar jongeren samenkomen en drinken, deze locaties worden – net als het strand in de zomer – meegenomen in de surveillancerondes.

Vrije tijd

De buurtsportcoach organiseert verschillende activiteiten voor jongeren maar is uitgevallen door ziekte. De activiteiten worden gemist, al pakt de Flidunen een en ander op en is de Vliering open onder leiding van een tijdelijke vervanger. De Vliering is het jeugdhonk van het sociaal cultureel werk en is gesitueerd in de school. Scholieren kunnen er een paar keer per week chillen en hangen; het is vooral voor jonge tieners. De buurtsportcoach (nu de tijdelijke vervanger) is daarbij aanwezig en heeft af en toe gesprekken met de jongeren, ook over alcohol. Als de functie weer optimaal is ingevuld zijn ook voorlichting, signaleren van problemen en terugkoppeling met andere partijen taken die opgepakt kunnen worden.

Veel respondenten, zowel professionals als inwoners, vinden dat er voor de jeugd vanaf 15 jaar weinig te doen is. De 16- tot 18-jarigen lijken volgens de respondenten met name geïnteresseerd in activiteiten als er alcohol bij gedronken kan worden. Dat betekent dat ze op het moment vooral hangen op informele ontmoetingsplekken en zelf voor alcohol zorgen. Ook zijn ze soms te vinden in de Dorpstraat tijdens kroegopeningstijden, omdat ze soms naar binnen mogen. In de zomer is er meer vertier voor hen. Op het moment worden door een nieuw opgerichte werkgroep (zie samenwerking) ideeën uitgewerkt voor meer activiteiten voor deze doelgroep.

Op de activiteiten die georganiseerd worden komen maar weinig kinderen of jongeren af, vaak omdat er niet veel personen in een bepaald leeftijdscategorie zijn. Mede doordat er beperkt gebruik gemaakt wordt van het aanbod, houdt het na een tijdje ook weer op. Sommigen pleiten ervoor er ook mee door te gaan als er weinig deelnemers zijn, dat geeft continuïteit en je hebt in elk geval een aanbod voor een aantal jongeren. Een probleem is wel dat er weinig vrijwilligers zijn om de activiteiten te begeleiden. In de focusgroep 27-40 waar veel jonge ouders aan deelnamen, kwam het geluid dat een aantal van hen bij de gemeente heeft aangegeven daar een rol in te willen spelen.

Enkele respondenten pleiten voor meer aandacht voor vrijetijdsbesteding van het tijdelijke horecapersoneel; hun leven bestaat uit veel werken, de nazit en uitgaan of thuis met elkaar doorbrengen in de horecahuizen. Ze hebben weinig alternatieve vrijetijdsbesteding. De sportfaciliteiten zijn bijvoorbeeld maar beperkt open.

Een knelpunt bij preventie in de vrije tijd is volgens respondenten dat veel vrije tijd wordt doorgebracht in de horeca: verenigingen komen er samen en drinken er een drankje bij of na. In het weekend is de Bolder (kantine van de camping) een verzamelpunt van gezinnen – de huiskamer van het eiland wordt het door iemand genoemd. Ook daar wordt alcohol geschonken. In de zomer is de gelegenheid en de verleiding om te drinken extra groot door de gezelligheid die het toeristenseizoen met zich meebrengt en in de winter is er weinig anders omhanden – zo zeggen zowel de inwoners als de professionals. Thuis wordt er ook gedronken, vooral als er iets te vieren valt. Er zijn veel feestjes en als kinderen jarig zijn komen de volwassenen een borrel drinken.

Het nieuwe multifunctionele centrum de Vliestroom heeft geen alcoholvergunning. De volwassenen geven aan dat ze in de toekomst niet aan de activiteiten in de Vliestroom zullen deelnemen of zullen gebruiken voor het organiseren van activiteiten als die vergunning er niet komt. 'Daar moet je volgens een respondent als gemeente iets van vinden' aldus een respondent. Maar het zal wel een

dilemma zijn: enerzijds zouden ze de vergunning niet vanzelfsprekend moeten afgeven, anderzijds willen ze waarschijnlijk niet de stap nemen de vergunning niet te verlenen.

Zorg

In principe vinden de inwoners gebruik en problemen door drank en drugs de eigen verantwoordelijkheid van mensen; iedereen heeft de keuze zo zeggen zij om wel of niet te drinken of drugs te gebruiken. Op de vraag of mensen weten waar ze terecht kunnen met problemen, worden de huisarts en 'google' het meest genoemd. Of mensen makkelijk ergens voor gespecialiseerde hulp zullen aankloppen wordt ernstig betwijfeld door de meesten: 'Je wilt niet dat anderen het weten, je lost het liever zelf op'. Hulpverlening aan wal of een hulpverlener die van de wal komt zou misschien kunnen werken.

Alcoholgebruik wordt door de zorgprofessionals in hun contacten met patiënten en cliënten aangekaart als er aanleiding voor is om de leefstijl te bespreken; sommige (gezondheids-)problemen worden veroorzaakt of versterkt door alcohol- of drugsgebruik. Toch geven de professionals wel aan dat deskundigheidsbevordering op dit gebied en gezamenlijke afspraken over signaleren en verwijzen welkom zouden zijn. Ook andere professionals die met inwoners in contact komen zouden baat hebben bij signalerings- en gespreksvaardigheden (politie, onderwijs, sporttrainers, jongerenwerk, werkgevers, et cetera). Wel is het volgens een respondent belangrijk dat alles binnen de rol en functie gebeurt die iemand heeft; niet iedereen is hulpverlener of moet in die rol terechtkomen.

Bij inwoners onderling is alcohol niet echt een regelmatig onderwerp van gesprek, anders dan het delen van sterke verhalen. Als iemand overduidelijk in de problemen zit wordt hij of zij wel aangesproken. De volwassenen en ouderen zouden het wel goed vinden als de cultuur opener werd, als mensen hun zorgen over eigen gebruik of dat van een ander makkelijker zouden kunnen bespreken. Nu is er te veel schaamte om dat te doen – ook omdat er veel over 'gekletst' zal worden.

Samenwerking

Het zou volgens professionele respondenten goed zijn als de gemeente samen met anderen een werkgroep zou vormen om tot een gezamenlijke preventie aanpak te komen. Onderdeel daarvan zou in elk geval een bijeenkomst kunnen zijn met een aansprekende spreker, onder het motto, laten we het eens hebben over onze gezondheid. En dan in bredere zin, met de focus op leefstijl waaronder ook alcohol en drugs.

Heel recent is er een overleg gestart waaraan professionals deelnemen van organisaties die activiteiten op het eiland organiseren: jongerenwerk, welzijn, bibliotheek, gemeente Vlieland. Doel is om activiteiten meer op elkaar af te stemmen, voorheen gebeurde dat een op een. Een respondent denkt dat alcohol- en drugspreventie ook een van de thema's zou kunnen zijn. Het overleg moet dan wellicht nog uitgebreid worden, bijvoorbeeld met ouderenwerk. VNN zou dan kunnen aansluiten als deskundigheidsbevorderaar. Door anderen worden ook onderwijs, de ondernemersvereniging (inclusief de horeca), de Flidunen en de Vliestroom genoemd als samenwerkingspartners. De kennis over alcohol, drugs en preventie verdient bij alle partijen aandacht; dit blijkt uit de interviews en soms werd het expliciet aangegeven door gesprekspartners.

Verslavingszorg Noord Nederland (VNN) is op dit moment geen samenwerkingspartner voor preventie en zorg – al wordt er soms wel naar hen verwezen. Sommigen noemen wel dat VNN mogelijk kan bijdragen aan voorlichting en er zouden kortere verwijzingslijnen kunnen zijn.

Rol van de gemeente

De gemeente moet het voortouw nemen in een preventie aanpak en kan volgens enkele professionals voortborduren op de gezamenlijke gezondheidsnota voor de Wadden: 'daar nemen ze het zich al voor'. Misschien kunnen de eilanden daar ook wel samen in optrekken, oppert iemand. Een ander zegt dat de gemeente verantwoordelijk is voor voorlichting, handhaving en het uitdragen van verantwoord drinken. Verschillende mensen benadrukken echter dat de gemeente zich het best faciliterend en terughoudend kan opstellen, zij hebben niet bij alle eilanders een goede naam. Verschillende mensen vinden dat de gemeente het goede voorbeeld moet geven bij eigen bijeenkomsten en georganiseerde activiteiten – geen alcohol schenken – maar iemand vreest ook dat ze daarmee de kloof alleen maar vergroten. De gemeenten heeft in haar rol als werkgever op dit moment geen regels en afspraken rond (problemen door) alcohol- en drugsgebruik voor eigen werknemers.

Een aanpak

Wat vindt men van het plan om een preventief alcohol en drugsbeleid te ontwikkelen en uit te voeren? Hierover zijn de meningen verdeeld tussen de verschillende groepen. De professionals en de volwassenen tussen de 27 en 40 vinden het in meerderheid 'normaal', 'logisch', of 'een goed idee'. De 12-16-jarigen, de 20-27-jarigen en de senioren zien eigenlijk geen problemen en vinden het niet nodig dat er zoiets komt. Al ondersteunen zij ook wel het idee van voorlichting en bewustwording onder de bevolking. Verder vindt men alcohol- en drugsgebruik zoals gezegd vooral eigen verantwoordelijkheid. De ouderen zouden het goed vinden als het taboe op problemen er af ging, als het makkelijker bespreekbaar wordt.

Verschillende geïnterviewden zeggen dat bij de generaties die nu al veel drinken minder makkelijk resultaat te halen is. Daarom zou de jongere jeugd een goed startpunt zijn. OKO (Opgroeien in een Kansrijke Omgeving, voorheen het IJlands preventiemodel) is een bestaande community aanpak die specifiek gericht is op het creëren van een kansrijke omgeving voor opgroeiende kinderen. De gemeente overweegt deelname. Enkele respondenten kennen de aanpak vaag. Sommigen denk dat het misschien zou kunnen werken op Vlieland als je met de juiste personen (rolmodellen) aan de slag gaat. Er is nu een generatie dertigers die hier wel voor te porren zou zijn. Het zijn jonge ouders, met kinderen van 2-8 jaar.

Eilandcultuur

Hoewel men geregeld aanhaalt dat er in de hele maatschappij veel gedronken wordt, beamen de meesten dat de drinkcultuur op Vlieland wel heel sterk aanwezig is. Volgens een respondent wordt er gepusht te drinken, direct en indirect – doordat er zoveel gelegenheid is en zo weinig alternatieven. Je moet je verantwoorden als je niet drinkt: het wordt door de drinkers opgevat als een statement tegen alcohol en ze willen niet op die manier geconfronteerd worden met hun eigen drinkgedrag. Misschien dat daarom ook een initiatief als Dry January maar op beperkte schaal navolging vond.

3. Conclusies

In dit hoofdstuk geven we antwoord op de onderzoeksvraag en trekken we conclusies aan de hand van de deskresearch, de interviews met professionals en de focusgroepen met jongeren, jongvolwassenen, volwassenen en ouderen.

3.1 In hoeverre is er sprake van (problematisch) alcohol- en drugsgebruik op Vlieland?

Op basis van de resultaten van de Scanner is de conclusie dat er sprake lijkt van problematisch alcoholgebruik. Op Vlieland drinken gemiddeld meer mensen [overmatig en zwaar](#) dan het gemiddelde in Friesland en Nederland. De overmatige drankpatronen beginnen daarbij al in de jeugd, zo heeft een kwart al binge gedronken in de 4^e klas. Het hoge alcoholgebruik onder de eilanders vergroot de kans aanzienlijk op gezondheidsschade en andere aan alcohol gerelateerde schade. Daarbij lijkt de kennis bij de inwoners te ontbreken wanneer er sprake is van overmatig en zwaar drinken.

Het alcoholgebruik is (te) hoog

De respondenten geven aan dat het alcoholgebruik op Vlieland hoog is. Dit komt overeen met de cijfers die bekend zijn over het alcoholgebruik onder inwoners op de Waddeneilanden ten opzichte van Friesland en de rest van Nederland. Het alcoholgebruik begint al op jonge leeftijd en de meeste bewoners van het eiland drinken. Het is volgens een aantal respondenten ook moeilijk om niet te drinken, dan val je al snel buiten de groep. Drinken van alcohol is bij activiteiten (zowel thuis als elders) de norm. Bij (jong)volwassenen lijkt er sprake van groepsdruk wanneer iemand geen alcohol wil drinken. Bij ouderen (65+) lijkt dit niet zo te zijn.

Alcohol wordt gezien onderdeel van de cultuur op het eiland

Alcoholgebruik hoort voor vele eilanders bij het leven. Zowel thuis, in de horeca, op het strand, bij activiteiten en festiviteiten: alcohol is altijd (prominent) aanwezig. Wanneer er alcohol wordt gedronken gaat het ook om meerdere drankjes. En het alcohol drinken gebeurt dan ook meerdere dagen per week, en bij sommigen dagelijks. Het aantal glazen alcohol dat wordt ingenomen verschilt dan wel: van een paar biertjes tot 'helemaal tot het gaatje gaan'. De eilanders zien alcohol pas als een probleem wanneer dit leidt tot overlast of verslavingen. Hierbij worden andere schadelijke gevolgen zoals gezondheidsrisico's niet genoemd. Dit kan zijn omdat ze niet bekend zijn, en ook omdat ze niet belangrijke gevonden worden. Er is daarmee sprake van een laag probleembesef als het gaat om de schadelijke gevolgen van alcohol.

Meerdere respondenten wijzen op de eigen verantwoordelijkheid van mensen bij de inname van alcohol. Zolang het geen zichtbare schadelijke gevolgen heeft (binnen- en buitenshuis) dan is er volgens hen ook geen sprake van een probleem. De sociale controle - die heel sterk aanwezig is op het eiland - zorgt volgens hen er daarbij voor dat de overlast van alcoholgebruik niet uit de hand loopt. Zoals een respondent het formuleerde: "*Sociale controle helpt niet tegen structureel alcoholgebruik, maar wel bij overlast gevend alcoholgebruik*".

Het alcoholgebruik is dusdanig verweven met het leven dat kinderen op Vlieland opgroeien in een alcoholrijke omgeving. Hoewel er een aantal plekken alcoholvrij zijn (zoals de school), of dat er pas later op de dag wordt geschonken (zoals bij de sport), komen kinderen wel regelmatig in aanraking met alcohol. Dit kan zowel thuis zijn als op locaties op het eiland waar zij alleen of met hun ouders komen. Hierdoor worden zij vaak geconfronteerd met alcohol en groeien ze op met de norm dat alcohol er bij hoort. Doordat zij zo vaak het drinken van alcohol zien, kan het ook zo zijn dat zij het

drinkgedrag gaan kopiëren ([zien drinken, doet drinken](#)). Desondanks staat het alcoholgebruik bij de meeste eilanders niet ter discussie.

Drugsgebruik lijkt volgens de respondenten toegenomen de afgelopen 10 jaar

De respondenten geven aan dat het drugsgebruik de afgelopen 10 jaar is toegenomen op Vlieland. Dit is echter niet terug te zien in de cijfers van de GGD over jongeren en volwassenen. Het cannabisgebruik onder jongeren van de Waddeneilanden waren in de cijfers van 2019 significant lager ten opzichte van de rest van Friesland. Voor de Waddeneilanden zijn in 2021 geen aparte cijfers gepubliceerd. Het cannabisgebruik onder volwassenen op de Waddeneilanden is in de cijfers van 2020 wel significant hoger dan die van de rest van Friesland.

Het vaakst worden (tijdelijke) horecamedewerkers en badgasten genoemd als groepen waar het meeste harddrugsgebruik voorkomt op het eiland. Vooral in de personeelshuizen en voor-, tijdens- en na het uitgaan worden er drugs gebruikt. Dan gaat het vooral om cocaïne, speed en 'pillen'. Daarnaast zijn er eilanders en tijdelijke bewoners die cannabis gebruiken. Dit wordt vooral thuis of op hangplekken gebruikt. De drugs worden gehaald en/of gebracht vanaf de wal of via dealers of met de post bezorgd bij bewoners van het eiland. Cannabis wordt ook wel thuis gekweekt. Volgens de respondenten is de beschikbaarheid van drugs de afgelopen jaren toegenomen.

Ten opzichte van softdrugs is er onder een deel van de bewoners (met name jongeren en jongvolwassenen) een soepele norm. Zo wordt door sommigen cannabis niet echt als drugs gezien, en hoort het cannabis roken er bij. Het is voor hen normaal geworden om cannabis te roken. Een groot deel van de respondenten in de focusgroepen geeft daarbij aan geen overlast door het gebruik van cannabis te ervaren, en daarmee ook geen problemen te zien met betrekking tot het gebruik. Ten aanzien van harddrugs is de norm negatiever. Hoewel een aantal respondenten (die aangeven daar iets van te weten) ook aangeven dat het gebruik van harddrugs onderdeel is van het leven van sommige bewoners. Voor deze doelgroep is het gebruik van harddrugs meer genormaliseerd.

3.2 Welke preventieaanpak wordt door professionals en inwoners voorgesteld?

Om aan de slag te gaan met alcohol- en drugspreventie is draagvlak, een goede samenwerking en een richting nodig. In deze paragraaf gaan we in op de vraag welke mogelijkheden er zijn op het gebied van alcohol- en drugspreventie, in hoeverre er draagvlak is en of er een stevige samenwerkingsstructuur is op dit thema.

Aanbod en zichtbaarheid alcohol

Het aanbod en de zichtbaarheid van alcohol op Vlieland dragen er aan bij dat het alcoholgebruik hoog is op het eiland. Overheden die succesvol willen inzetten op alcoholpreventie richten maatregelen en interventies niet alleen op het individu, maar zeker ook op het beïnvloeden van de omgeving van de drinker⁵. Op Vlieland wordt nog beperkt gebruik gemaakt van de mogelijkheden om de beschikbaarheid en zichtbaarheid van alcoholhoudende dranken te beperken. Sterker nog: de aanwezigheid van alcoholhoudende dranken is groot doordat Vlieland veel horeca kent en een sterke toerismesector heeft.

De horeca en de toerismesector kunnen een belangrijke rol spelen wanneer de gemeente wil inzetten op het beperken van de zichtbaarheid en beschikbaarheid van alcoholhoudende dranken. Voorbeelden van het beperken van de zichtbaarheid/beschikbaarheid zijn het sterker promoten van

⁵ Zie ook: [Alcoholpreventie: maatregelen en interventies - Expertisecentrum Alcohol \(trimbos.nl\)](#)

non-alcoholische en zwak-alcoholhoudende dranken, in plaats van alcoholhoudende dranken. Verder kan ook worden ingezet op het beperken van de verkooppunten- en tijden en naleving van de wetgeving. Volgens de World Health Organization zijn het beperken van het aanbod en de zichtbaarheid de meest kosteneffectieve interventies om het alcoholgebruik te verminderen.

Naast het aanbod en de zichtbaarheid van alcohol zijn er nog andere factoren die het risico op middelengebruik specifiek onder jongeren kunnen vergroten. Zo zijn er groepjes jongeren die laat op straat hangen en zijn er feestjes zonder (ouderlijk) toezicht. Deze jongeren hangen 's avonds rond bij de kroegen, maar ook op andere locaties op het eiland.

Omgevingsfactoren en preventie middelengebruik jongeren

De aanwezigheid van alcohol is een omgevingsfactor die het risico op middelengebruik vergroot. Omgevingsfactoren zijn factoren in de omgeving van inwoners (jongeren) die een rol spelen bij het middelengebruik. Een aantal omgevingsfactoren verkleinen de kans op middelengebruik, dat zijn beschermende factoren⁶. Een voorbeeld van een beschermende factor is voldoende vrijetijdsbesteding voor jongeren onder begeleiding van een professional. Uit de Scanner blijkt dat er te weinig vrijetijdsbesteding is voor jongeren. De respondenten geven ook aan dat het goed zou zijn als hier meer op wordt ingezet, en dat dit structureel wordt gedaan.

Een aantal omgevingsfactoren vergroten juist de kans op middelengebruik, dat zijn risicofactoren. Laat buiten rondhangen en feestjes zonder toezicht zijn voorbeelden van risicofactoren. Uit de Scanner blijkt dat jongeren laat buiten rondhangen en dat er feestjes zijn zonder ouderlijk toezicht. Hiermee zijn er nog omgevingsfactoren waar op kan worden ingezet om het middelengebruik onder jongeren te verminderen.

Draagvlak voor preventie

Hoewel zowel professionals als inwoners op Vlieland over de hele linie flink alcoholgebruik signaleren en onder sommige groepen ook drugsgebruik, zegt men over het algemeen weinig problemen te ervaren door dit gebruik. Bij een deel van de inwoners lijkt er dan ook weinig tot geen draagvlak te zijn voor een aanpak alcohol- en drugspreventie. Ideeën over het beperken van de beschikbaarheid van alcohol of het creëren van alcoholvrije omgevingen voor kinderen stuit bij hen dan ook op weerstand en onbegrip. Zij vinden alcoholgebruik de eigen verantwoordelijkheid en zien geen heil in overheidsbemoeienis. Of men denkt simpelweg dat het toch niet zal werken. Er is wel (meer) draagvlak voor preventie onder professionals en inwoners van 27 – 40 jaar die jonge kinderen hebben. Het ligt dan ook voor de hand om met deze groep(en) te starten voor een aanpak op het eiland.

Samenwerking

Er is nog geen stevige samenwerkingsstructuur rond alcohol- en drugspreventie of structurele afstemming tussen professionals, anders dan het één op één bespreken van signalen. Sinds eind februari is er wel een overleg tussen een aantal partijen om activiteiten voor de jeugd op elkaar af te stemmen. Ook is er al een bestaand handhavingsoverleg. Om aan de slag te gaan met alcohol- en drugspreventie is het aan te bevelen om een stevige samenwerkingsstructuur op te zetten. Daarvoor bestaat onder de professionals zeker draagvlak. Verschillende partijen worden genoemd als participant, zowel vanuit de hoek van welzijn, zorg, veiligheid als maatschappelijke partners. Verslavingskunde Noord Nederland (VNN) wordt weinig genoemd als samenwerkingspartner, terwijl

⁶ Zie ook: [Over Opgroeien in een Kansrijke Omgeving - Trimbos-instituut](#)

deze organisatie een rol kan spelen op zowel preventief vlak als in de toeleiding naar zorg. De gemeente zou het voortouw moeten nemen in het tot stand brengen en faciliteren van werkbare samenwerkingsstructuren en deze moeten faciliteren.

Preventieactiviteiten

De huidige beleidsnota's op het gebied van preventie, handhaving en sport en bewegen geven een aantal aanknopingspunten voor alcohol- en drugspreventie in de praktijk. Voorbeelden daarvan zijn:

- Bevorderen van een gezonde leefstijl, waaronder alcoholvermindering onder de bevolking;
- Het stimuleren van de naleving van de alcoholwetgeving door alcoholverstrekkers,
- Het trainen van sportbestuurders, -trainers en -begeleiders in een positieve sportcultuur.

Op basis van de interviews en gesprekken lijken deze beleidsvoornemens echter niet erg bekend onder de eilanders. Het is dan ook niet duidelijk geworden hoe deze in de praktijk hebben uitgepakt. De indruk bestaat dat voor de uitvoering geen brede samenwerking is opgezet. Hoe de naleving (niet schenken onder 18, niet doorschenken bij dronkenschap, verbod op wederverstrekking) in de horeca en in de sportkantines er uitziet is niet goed duidelijk geworden. Het lijkt erop dat de leeftijdsgrens enige aandacht heeft. Het is opvallend dat aan de wettelijke taak om toe te zien op de naleving van de alcoholwetgeving geen invulling wordt gegeven door de gemeente.

De geïnterviewde professionals onderschrijven het belang van preventie. Ze denken dat het goed is als er meer wordt samengewerkt en pleiten voor deskundigheidsbevordering op het gebied van alcohol en drugs en het signaleren en bespreekbaar maken van problematiek.

Gevraagd naar mogelijkheden voor preventie noemen de inwoners: voorlichting voor ouders en jongeren en meer vrijetijdsactiviteiten voor verschillende doelgroepen. De professionals noemen eveneens voorlichting voor ouders en kinderen en zien dit als belangrijk instrument in bewustwording van risico's en het geven van handvatten voor de opvoeding. Eveneens zijn zij eensgezind met de inwoners als het gaat over het beperkte activiteitsaanbod voor de jongeren van 15 tot 18 jaar en de jongvolwassenen die in de horeca werken.

4. Aanbevelingen

De gemeente Vlieland heeft aangegeven aan de slag te willen met een aanpak alcohol- en drugspreventie. Voor het slagen van een aanpak is draagvlak nodig, zowel onder de betrokken professionele organisaties als de inwoners van de gemeente. Daarnaast is het nodig dat alle betrokken partijen bewust zijn van de (schadelijke) gevolgen van een hoog alcohol- (en drugs) gebruik. Het creëren van draagvlak en bewustwording vraagt om een duurzame investering vanuit de gemeente met haar lokale partners. Alleen dan zal een aanpak alcohol- en drugspreventie op Vlieland een kans van slagen hebben.

Uit de Scanner blijkt dat Vlieland een alcoholrijke omgeving is waar van jong tot oud iedereen regelmatig in aanraking komt met alcohol. Vele eilanders werken in de horeca en/of de toerismesector, waardoor zij bijna dagelijks in aanraking komen met alcohol. Bewoners van Vlieland zien alcohol en drugs pas als een probleem wanneer het tot overlast leidt. Er lijkt weinig probleembesef te zijn over de verdere schadelijke gevolgen van alcohol en drugs, bijvoorbeeld op de gezondheid. Alcohol wordt gezien als onderdeel van het leven, en er lijkt weinig bereidheid te zijn om te minderen met het alcoholgebruik. Bovendien vinden de eilanders dat de verantwoordelijkheid over het alcoholgebruik bij de drinker zelf ligt. En dus niet bij de gemeente of andere organisaties.

Op basis hiervan en op grond van de resultaten van de Scanner formuleren we de volgende aanbevelingen voor de gemeente Vlieland:

1. Investeer in draagvlak voor een preventiecoalitie

Uit de Scanner komt naar voren dat een grote groep van de inwoners het alcohol- en drugsgebruik met name de eigen verantwoordelijkheid vinden van de gebruiker. Het is volgens hen niet aan de gemeente of andere instanties om daarop te interveniëren. Er bestaat ook een wantrouwen ten opzichte van het interveniëren door de gemeente in het leven van de bewoners. Dit maakt het starten met een preventieaanpak die zich richt op het individuele leven van de bewoners een grote stap.

Wij bevelen daarom als eerste aan om te investeren in een preventiecoalitie met meerdere lokale samenwerkingspartners. Het net gestarte overleg tussen verschillende organisaties rondom vrijetijdsactiviteiten kan hiervoor een basis zijn. Waarbij wij adviseren om rond het thema alcohol en drugs ook betrokkenen vanuit het domein veiligheid aan te haken. Een goede samenwerking tussen deze partners met een gezamenlijk doel is een eerste stap om te komen tot alcohol- en drugspreventie op Vlieland. Hoewel investeren in preventie een traject is van de lange adem zijn er ook successen op de korte termijn mogelijk. Bijvoorbeeld door te investeren in deskundigheidsbevordering bij professionals en informatie over alcohol, drugs en ondersteuning op te hangen in wachtkamers.

Vervolgens kan met deze samenwerkingspartners gezamenlijk worden geïnvesteerd in het creëren van draagvlak onder inwoners. Dit kan door op een open manier samen te werken aan een gezamenlijk doel. Bij professionals en volwassenen in de leeftijd van 27 tot 40 jaar lijkt er draagvlak te zijn voor een start met alcohol- en drugspreventie **voor jongeren**. Op de website gezondleven.nl staan voor de gemeente meer tips voor het creëren van draagvlak onder inwoners door middel van [inwonersparticipatie](#).

Werk sessie 5 april 2023

Tijdens de werksessie op 5 april 2023 blijkt er veel draagvlak te zijn onder de professionals om in te zetten op middelenpreventie. De aanwezigen hebben aangegeven om met elkaar samen te willen werken aan alcohol- en drugspreventie. Hiermee is dit een mooie groep professionals om mee te starten op het gebied van middelenpreventie op Vlieland. Tijdens de werksessie zijn verschillende activiteiten besproken die op korte termijn al kunnen worden ingezet door de aanwezigen, zoals: het ophangen van posters als 'zien drinken, doet drinken', deskundigheidsbevordering van professionals over hoe zij het gesprek kunnen aangaan over alcohol en drugs en het meedoen aan Dry January.

2. Investeer in bewustwording en kennisvergroting volwassenen

Op Vlieland worden door inwoners alcohol en drugs alleen als een probleem gezien wanneer er sprake is van overlast en/of een verslaving. Hiermee lijkt er weinig tot geen probleembesef te zijn als het gaat om de schadelijke gevolgen van alcohol- en drugsgebruik. Het is daarom aan te bevelen om in te zetten op bewustwording van de schadelijke gevolgen van alcohol en drugs. Wanneer inwoners de gevolgen van alcohol en drugs niet (goed) kennen is het creëren van draagvlak voor alcohol- en drugspreventie moeilijk(er). Waarbij het verspreiden van kennis over alcohol en drugs ook kan leiden tot weerstand, omdat het een ongemakkelijke waarheid kan zijn voor inwoners. Voor het creëren van bewustwording en het vergroten van de kennis zien we zowel een rol weggelegd voor de gemeente, haar samenwerkingspartners (waaronder de GGD en VNN) en ook de werkgevers op het eiland.

Om bewustwording over het alcohol- en drugsgebruik en de schadelijke gevolgen onder de bewoners te vergroten kan worden gestart met het aansluiten bij landelijke bewustwordingscampagnes als [NIX18](#), [IkPas](#), [BOB](#) en [Dranquilo](#). Uit de gesprekken met inwoners blijkt dat er wel inwoners zijn die hebben deelgenomen of zouden willen deelnemen aan Dry January. Het zou dus kunnen helpen om met [IkPas](#) aan te slag te gaan en de deelnemers te doen laten inzien wat de positieve ervaringen zijn met minderen van alcohol. Er zijn ook een aantal gemeenten die de samenwerking hebben opgezocht om IkPas in te zetten in de gemeente. Dit zou een manier kunnen zijn om de bewustwording met betrekking tot het alcoholgebruik onder de eilanders te vergroten.

Daarnaast staan er in de gezondheidsnota van de Friese Waddeneilanden al een aantal aanknopingspunten om de bewustwording onder volwassenen te vergroten. Zo kan als onderdeel van de [Nuchtere Fries een ouderavond](#) worden georganiseerd over dit thema. Hiermee krijgen ouders ook inzicht in het effect van hun drinken op het drinken van hun kinderen.

Werk sessie 5 april 2023

Om alcohol bespreekbaar te maken onder volwassenen zijn tijdens de werksessie verschillende ideeën uitgewisseld. Bijvoorbeeld het meedoen aan Dry January, het ophangen van posters als 'zien drinken, doet drinken' en het onder de aandacht brengen tijdens gesprekken met welzijnswerkers. Het stimuleren van een gezonde leefstijl en het niet drinken normaliseren zouden uitgangspunten moeten zijn. Voor volwassenen moet 'nee leren zeggen' ook makkelijker worden. Onder de professionals is er draagvlak om het alcoholgebruik onder volwassenen op Vlieland bespreekbaar te maken.

3. Investeer in vroegsignalering

Vlieland is een gesloten gemeenschap, waar er een taboe lijkt te liggen op het vragen naar hulp en ondersteuning bij mogelijke problemen als gevolg van alcohol en drugs. Hierdoor vragen inwoners pas in een laat stadium om hulp. Terwijl het herkennen van alcohol- en drugsproblematiek in een vroeg(er) stadium kan bijdragen aan het voorkomen verslaving en andere negatieve gevolgen.

(Zorg)professionals, vrijwilligers en naasten kunnen signalen (leren) herkennen die duiden op (beginnende) alcohol- en drugsproblematiek. Signalen zijn bijvoorbeeld: het niet genoeg hebben aan 1 à 2 drankjes, verzuim op school of werk, en gezinsproblematiek. Dit kan een aanleiding zijn voor een gesprek over de rol van alcohol of drugs in de problemen. Kennis over signalen, weten waar je terecht kunt met vragen en advies, en gespreksvaardigheden zijn hierbij belangrijk.

Screeningsinstrumenten, een uitvraagprotocol en andere instrumenten en interventies voor professionals zijn te vinden op de website van het [Samenwerkingsverband Vroegsignalering Alcoholproblematiek](#). Het geven van trainingen in gesprekstechnieken en het herkennen van signalen kan worden georganiseerd door de instelling voor verslavingszorg (in Friesland is dat de Verslavingszorg Noord Nederland, VNN). Een voorbeeld voor een training voor naasten van VNN is [CRAFT](#) (Community Reinforcement and Family Training).

Werksessie 5 april 2023

Tijdens de werksessie is bevestigd dat professionals en werkgevers meer kennis willen op het gebied van middelen, zoals over hoe je het kunt gesprek aangaan hierover zonder weerstand op te wekken. Het is belangrijk om in te zetten op handelingsbekwaamheid, te weten hoe je signalen kunt herkennen en wat de vervolgstappen zijn. Hiervoor is een rol weggelegd voor deskundigheidsbevordering, bijvoorbeeld door VNN.

4. Investeer in alcohol- en drugspreventie onder werkgevers

Werkgevers op het eiland kunnen een belangrijke spelen rol bij alcohol en drugspreventie en vroegsignalering van problemen (zie aanbeveling 3). Zeker in een alcoholrijke werkomgeving als de horeca en de toeristensector kan een [Alcohol-, Drugs- en Medicijnenbeleid](#) (ADM-beleid) werkgevers helpen om preventief beleid vorm te geven. In een ADM-beleid staan bijvoorbeeld duidelijke afspraken over alcohol- en drugsgebruik. Dit zorgt er onder meer voor dat middelengebruik makkelijker bespreekbaar wordt en dat medewerkers die door alcohol of drugs in de problemen komen eerder hulp krijgen. Dat levert fittere en gezondere werknemers op, betere werkprestaties en werksfeer, en het voorkomt (ziekte)verzuim.

De horeca is verantwoordelijk voor de naleving van de Alcoholwet, de gemeente voor de controle daarop. Als dit goed gebeurt draagt het bij aan het voorkomen van gezondheidsschade en overlast. Uit de Scanner blijkt dat het naleven van de wettelijke taken van de Alcoholwet wel gebeurt, maar dat er ook ruimte is voor verbetering. Een (nieuw) preventie- en handavingsplan Alcohol kan daaraan bijdragen. Het is aan te bevelen dat de gemeente dit (wettelijk verplichte) preventie- en handavingsplan samen met de betrokken partijen opstelt: de horeca, handhaving en VNN. Er bestaan trainingen voor de (para-commerciële) horeca in het verantwoord schenken van alcohol. Op de [Handreiking Alcoholwet](#) staan tips voor de naleving van de leeftijdsgrens, wederverstrekking en hoe om te gaan met het niet doorschenken bij dronkenschap. Specifiek gericht op evenementen op het eiland kan gebruik worden gemaakt van '[Alcohol, drugs en tabak op evenementen. Leidraad voor gemeenten](#)'.

Werksessie 5 april 2023

Tijdens de werksessie is gesproken over het alcoholgebruik in en rond de horeca. Er waren veel ideeën om zowel de naleving van de alcoholwetgeving als de zorg voor medewerkers te verbeteren. Denk aan aanpassen van schenktijden, trainingen voor het personeel, een vrijetijdsaanbod voor (tijdelijke) medewerkers op Vlieland en een laagdrempelig ondersteuningsaanbod voor medewerkers.

5. Investeer in een aanpak gezond en kansrijk opgroeien voor jongeren

Er lijkt onder professionals en volwassen inwoners (27-40) jaar al wel draagvlak voor middelenpreventie onder jongeren. Zij geven aan het logisch/goed te vinden dat de gemeente hiermee aan de slag wil. Een aantal heeft ook aangegeven hier gezamenlijk met de gemeente aan te willen meewerken, met als voorwaarde dat ze elkaar steunen in deze aanpak. Het doel van een aanpak kan zijn dat de jongeren op het eiland kansrijker en gezonder kunnen opgroeien dan op dit moment.

Een preventieaanpak die de gemeente wil verkennen is Opgroeien in een Kansrijke Omgeving. Dit is een aanpak die inzet op het versterken van beschermende factoren in de omgeving van jongeren en op het terugbrengen van risicofactoren. Op termijn leidt dit ertoe dat jongeren minder middelen gaan gebruiken en dat hun mentale welbevinden verbetert. Voorbeelden van beschermende factoren die op Vlieland versterkt kunnen worden zijn het organiseren van meer vrijetijdsactiviteiten met begeleiding van een professional en voorkomen dat jongeren onder de 16 jaar laat buiten rondhangen.

Opgroeien in een Kansrijke Omgeving

Opgroeien in een Kansrijke Omgeving ([OKO](#), gebaseerd op het IJslands Preventiemodel) is een universele preventieaanpak die gemeenten helpt om op basis van cijfers over de lokale jeugd te werken aan gezonde en gelukkige jongeren en te voorkomen dat zij alcohol of drugs gebruiken of roken. De aanpak wordt door de gemeente uitgevoerd, samen met partners uit de gemeente die betrokken zijn bij opgroeiende jeugd.

Met deze omgevingsaanpak wordt op basis van de inzet van activiteiten en interventies gewerkt aan het versterken van beschermende- en verminderen van risicofactoren voor middelengebruik door jongeren. Het beleid voor deze activiteiten wordt gebaseerd op lokale gegevens over jongeren die met een tweejaarlijkse vragenlijst worden opgehaald.

De kracht van de aanpak zit in de combinatie van het inzetten van werkzame elementen:

- Evidence based werken. Beleid vormen op basis van lokale data en het inzetten van effectieve interventies/activiteiten.
- Community based werken. Deze aanpak is niet een project van alleen de gemeente, maar een aanpak waarbij de hele gemeenschap wordt betrokken. De gemeente is de kartrekker en werkt samen met lokale partijen die betrokken zijn bij opgroeiende jeugd. Daarmee draagt deze aanpak ook bij aan het in gang zetten van een cultuurverandering.
- Inzetten op verandering in de omgeving. De aanpak richt zich niet direct op de jongeren maar op de omgeving van de jongeren. Er zijn vier domeinen waar OKO zich met name op richt: het gezin, de vrije tijd, school en de peergroep. Binnen deze domeinen zijn de eerder genoemde beschermende en risicofactoren geïdentificeerd waarop ingezet kan worden om verandering teweeg te brengen.

Werksessie 5 april 2023

Op de domeinen gezin, school, peergroep en vrije tijd zijn verschillende ideeën uitgewisseld tijdens de werksessie. Zo zou er meer sportaanbod moeten komen voor jongeren onder begeleiding van een professional. Daarnaast zou er voorlichting moeten komen voor de (groot)ouders over middelen en hoe daar mee om te gaan. Daarnaast is er gesproken over het aanbieden van preventieprogramma's op school. De professionals vinden het belangrijk om jongeren ook zelf te betrekken: wat vinden zij belangrijk.

Bijlagen

Bijlage 1. Overzicht gebruikte documenten deskresearch

Naam document	Uitgave van	Jaar (publicatie of periode)
1. Gezondheidsmonitor Volwassenen en & Ouderen - gemeentelijke cijfers 18-64 2020	GGD Fryslân	2020
2. Gezondheidsmonitor Volwassenen en & Ouderen - gemeentelijke cijfers 65+ 2020	GGD Fryslân	2020
3. Jeugdmonitor 2019. Gebiedscijfers 12-18 jaar Waddeneilanden	GGD Fryslân	2019
4. Samenvatting jeugdmonitor 2019	GGD Fryslân	2019
5. Trendanalyse gezondheidsmonitoren jeugd en 19+ 2012-2016	GGD Fryslân	2012-2016
6. Gezondheidsbeleid Friese Waddeneilanden 2022 – 2025	VAST-Gemeenten	2022
7. Nota Sport- en beweegbeleid gemeente Vlieland 2022 – 2027	Gemeente Vlieland	2021
8. Lokaal Sportakkoord gemeente Vlieland 2020	Gemeente Vlieland	2020
9. Activiteitenplan 2023	Beweegteam Vlieland	2023

Bijlage 2. Topiclijst interviews

Voor de interviews met professionals en de focusgroepen met inwoners is gebruik gemaakt van verschillende topiclijsten. Per doelgroep zijn verschillende topiclijsten opgesteld. Hieronder vindt u de topiclijst die gebruikt is voor het interviewen van professionals op Vlieland.

A. Achtergrondvragen (max 5 min)	
Achtergrondinfo respondent	Naam organisatie/instantie
	Functie
	Hoe lang in deze functie
	Wat vindt u van het idee dat de gemeente een plan voor de aanpak van alcohol en drugs wil maken?
Link doelgroepen	Met welke doelgroep komt de respondent in contact?
	Hoe komt de respondent in contact met deze doelgroep? In welke situaties?
	Hoe heeft de respondent te maken met middelengebruik door de doelgroep? (welke situaties, in welke rol)
B. Alcohol en drugs gebruik op Vlieland (15 min)	
Wat weet u (uit eigen ervaring/observaties/onderzoek/registraties) van alcohol- en drugs gebruik op Vlieland?	
Algemeen beeld	Heeft u naar uw idee een goed beeld van het alcohol- en drugsgebruik op Vlieland?
	Is dat eigen observatie of info via via?
Drugsgebruik- en problematiek	Hoe ziet het drugsgebruik op Vlieland er uit?
	In welke mate? Welke drugs worden gebruikt? Trend hierin?
	In welke setting wordt het meest gebruikt? Formele settings en/of informele settings?
	Zijn er specifieke gebruikers(groepen) te identificeren? Wat zijn verschillen in gebruik tussen deze groepen. Omvang groepen?
	Zijn er problemen door drugs op Vlieland?
	Zo ja, Waar zit uw grootste zorg? Welke drugs / welke gebruikers zorgen voor de grootste/meeste problemen? Omvang van deze groep/aantal gebruikers?
Alcoholgebruik- en problematiek	Hoe ziet het alcoholgebruik op Vlieland er uit? / In welke mate alcohol gebruik? Trends?
	In welke setting wordt er (het meest) gedronken? Formele settings en/of informele settings?
	Zijn er specifieke groepen drinkers te identificeren?
	Zijn er problemen door alcohol op Vlieland? Waar zit uw grootste zorg? Welke drinkers of in welke setting zijn de problemen het grootst? Omvang? NB Overlast: vechtpartijen in weekenden
	Cijfers
Bent u in bezit van registraties, cijfers over alcohol-/drugsgebruik en problematiek/overlast anders, dan wij al hebben?	
C. Preventie en aanpak van (riskant) alcohol en drugs gebruik (25 min)	
Hoe zou preventie van het alcohol- en drugsgebruik op Vlieland volgens de ketenpartner, eruit moeten zien? En welke bijdrage kunnen de verschillende partijen leveren?	
Algemeen	Wat weet u van de preventie activiteiten op het eiland?
	Wat loopt goed op gebied van Alcoholpreventie?

	Drugspreventie?
	Waar liggen uitdagingen mbt Alcoholpreventie?
	Drugspreventie?
	Waar liggen kansen voor verbetering? Alcoholpreventie
	Drugspreventie
	De gemeente overweegt te gaan werken met OKO. Denkt u dat er draagvlak voor een dergelijke aanpak?
Uw organisatie/instantie	Wat is de rol van uw eigen organisatie in alcohol- en drugspreventie?
	Wat zou uw organisatie meer kunnen doen?
	Wat is daarvoor nodig?

School	Worden er preventieprogramma's ingezet op school? Op het eiland en op de wal/op Vlieland? En zit hier verschil tussen?
	Waar komen jongeren meer in aanraking met alcohol- en drugs? Op het eiland of aan de wal?
	Wordt er ingezet op een positief schoolklimaat op het eiland en op de scholen buiten het eiland? Wordt er actief opgetreden tegen pesten?
Zorg en welzijn	Welke ouderen maken gebruik van de voorzieningen op het eiland? Is dat de / een doelgroep die overmatig alcohol gebruikt? Zo niet: wat is nodig om doelgroep te bereiken, wat is nodig aan preventie?
	Op welke wijze is er aandacht voor alcohol- en drugspreventie onder ouderen? Bv bij valpreventie of gezonde voeding?
Signalerings-functie	Heeft u het idee dat problemen door alcohol en drugs herkend worden door professionals? Of sociale omgeving van de drinker/drugs gebruiker?
	Zijn problemen door drank of drugs bespreekbaar?
	Hoe wordt er voor gezorgd dat signalen over (problemen met) alcohol- en drugsgebruik bij de juiste personen terecht komen? En is daar meer inzet voor nodig?
	Met wie zouden jongeren zorgen m.b.t. alcohol en drugs over zichzelf of anderen willen delen? En hoe zou het vervolgtraject (met het signaal) er uit moeten zien?
Handhaving	Wordt er ingezet op preventief toezicht? En worden deze signalen gedeeld met andere partijen, zoals het jongerenwerk?
	Is het drugsgebruik en de handel in drugs in beeld?
	Wordt er gehandhaafd op overtredingen van de Alcoholwet, of wordt er soms ook een gedoogstrategie toegepast?
	Wordt halt afdoening vaak toegepast?
Buurtsportcoach en/of jongerenwerker	Beschermende factoren voor middelenpreventie zijn georganiseerde vrijetijdsbesteding en de inzet van goede rolmodellen: - Is er voldoende georganiseerde vrijetijdsbesteding voor jongeren? Waar liggen nog kansen voor meer vrijetijdsbesteding? - Wordt daarbij gebruik gemaakt van rolmodellen? - Zijn er afspraken over alcoholverkoop/gebruik bij sportactiviteiten? En bij activiteiten voor minderjarigen?

D. Samenwerking (5 -10 min)

	Voor welke andere partijen ziet u een rol? Welke partijen moeten volgens u (meer) betrokken worden bij de oplossing?
--	--

Organisatie van het lokale preventiebeleid	Wat zouden zij anders/beter/meer kunnen doen? Waar moeten ze vooral mee doorgaan?
	Kunnen bestaande samenwerkingsstructuren/-overleggen een rol spelen?
	Met wie/welke andere partijen werkt u/uw organisatie samen? Hoe loopt dat?
	Met wie zou u meer of anders willen samenwerken?
Gemeente	Wat is volgens u de rol van de gemeente?

Afsluiting (3 min)	
Vragen	Nog iets waarnaar we niet gevraagd hebben? Nog terugkomen op iets?
Afronding	Hoe verder. Planning en terugkoppeling
	Nog vragen? Bedankt

